

роботу з персоналом на рік та проводять оцінку ступеня забезпеченості трудовими ресурсами. Тридцять п'ять відсотків респондентів проводять на своїх підприємствах роботу з підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, а оцінку стратегічного потенціалу підприємства персоналу керівники не проводять взагалі [2, с. 36].

Безумовно, персонал підприємства має володіти певною кваліфікацією та професійними здібностями, але до стратега висуваються ще й окремі, додаткові вимоги: він повинен не тільки вміти абстрактно і стратегічно мислити, доступно подавати свою ідею підлеглим працівникам в усіх нюансах, а й відзначатися культурою мислення взагалі та рефлексорного мислення зокрема.

Отже, стратегічне управління підприємством є надзвичайно ефективною методикою управління діяльністю підприємства. Звичайно ж, в Україні є великі перешкоди щодо його втілення у життя, що, на нашу думку, пов'язано з низькою популяризацією цієї специфічної функції бізнесу. База для впровадження цього різновиду управління господарською діяльністю є, водночас українські підприємства можуть заручитися уже набутим досвідом підприємств економічно розвинених держав, таких як США, Японія та ін.

Зважаючи на те, що підприємства часто мають проблеми з адаптуванням до змінних умов зовнішнього середовища необхідно якнайшвидше запровадити систему стратегічного управління, що не тільки допоможе у розв'язанні окремої проблеми, а й посприє підвищенню ефективності його господарської діяльності.

Література

1. Баранцева С. Стратегія управління прибутком як регулятор діяльності підприємства// Торгівля і ринок України. – 2002, вип. 14, т. 2. – С. 80-84.
2. Воробйова О. Проблеми стратегічного потенціалу персоналу торговельних підприємств// Торгівля і ринок України. – 1999, вип. 8, т. 2. – С. 33-39.
3. Ігнат'єва І.А. Методологічні аспекти управління стратегічним потенціалом підприємства// Проблеми науки. – 2005, № 1. – С. 8-12.
4. Колпаков В., Анисимов О. Стратегия развития: факторы, достижения и поражения// Персонал. – 2004, № 2. – С. 66-70.
5. Мізюк Б.М. Особливості стратегічного управління підприємством// Фінанси України. – 2002, № 12. – С. 31-36.

УДК 334.78

Аспірант Н.Й.Олексів¹ – Львівський НУ ім. Івана Франка

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ОБ'ЄДНАНЬ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Розглядається економічна природа інтеграції промислового та фінансового капіталів у ринкових умовах, подано характеристики основних організаційних форм інтегрованих структур, визначено їх основні цілі та завдання.

¹ Наук. керівник: доц. В.Н. Коваленко, канд. екон. наук – ЛНУ ім. І. Франка

The role and place of industrial and financial groups in Ukrainian market economy and international experience

The author dwells on the economic nature of integration of the financial and industrial capitals in market condition, outlined their main task and aims in Ukraine.

Україна офіційно визнана країною з ринковою економікою – це імідж для країни і прагматична вигода для виробників, які торгують з країнами Євросоюзу, це також позитивний сигнал для інвестора. Проте ринкова економіка – це не тільки ринкова ціна та ринкова конкуренція, це також потужна ринкова інфраструктура.

З розвитком ринкових відносин в Україні розвиваються і форми підприємницької діяльності. Для того щоб успішно працювати в умовах ринкової конкуренції та реалізовувати значні фінансово-промислові проекти підприємствам уже недостатньо функціонування в рамках окремих розрізнених господарських товариств, і тому вони прагнуть об'єднуватись у групи підприємств за галузевим, територіальним чи іншим принципом. Такі об'єднання підприємств у цивільному праві називають господарськими об'єднаннями. Чинне законодавство України виділяє чотири основних види об'єднань підприємств, до яких належать асоціації, корпорації, консорціуми і концерни.

За останні десятиріччя в процесі еволюції та інтенсивного розвитку зарубіжні економічні системи нагромадили багато різноманітних прикладів концентрації капіталу шляхом об'єднання капіталу та виробництва, який історично відбувався – від простого до більш складного: від розрізнених, автономних, дрібних форм до об'єднання, взаємопроникнення і зрощування у величезні організаційні об'єднання. Саме такою є звичайна логіка формування фінансового капіталу та його об'єднання з промисловим у межах єдиних організаційних утворень за класичними канонами ринкової економіки. Причому історично виробничий капітал забезпечив самостійно процес виділення зі свого складу нових форм капіталу, спочатку торговельного, а згодом – і грошового, який з часом перетворився на фінансовий. Згадані окремі самостійні форми капіталу на початковому етапі свого розвитку тільки взаємодіяли між собою, а потім розпочався процес їх взаємопроникнення та поєднання, що призвело до появи промислово-фінансових об'єднань (ПФО) як організаційної форми взаємодії виробничого та фінансового капіталів.

Отже, капітал поділявся на види, відмежовувався один від одного – промисловий, фінансовий, аграрний, але в рамках галузевого капіталу продовжувався процес концентрації з тим, щоб з часом за певних умов призвести до об'єднання різних видів капіталу.

На сучасному етапі економічного розвитку, коли ведеться інтенсивний пошук засобів подолання кризових явищ, взаємодія фінансово-кредитних організацій і промислових підприємств може відіграти виняткову роль у формуванні стратегії використання обмежених фінансових ресурсів, зниження їх дефіцитності, підвищення ефективності використання.

Об'єднання кредитних установ із промисловими підприємствами в ринкових умовах має здійснюватися на таких принципах:

- добровільність і платність входження і можливість виходу при відшкодуванні упущеної об'єднанням вигоди;
- відкритість для прийому нових членів, якщо їхнє включення створить синергетичний ефект;
- добровільність делегування частини управлінських функцій центральної компанії холдингу;
- збереження автономності кожного з членів об'єднання;
- обов'язковість проведення єдиної стратегічної політики;
- пріоритетна орієнтація банку альянсу на обслуговування підприємств ПФО.

Окрім зазначених принципів, ПФО можуть бути побудовані і за галузевим принципом, тобто об'єднувати підприємства однієї галузі. Такий підхід виправданий за умови взаємопов'язаності та однорідності технологічних процесів підприємств, що об'єднуються, близькості профілю їхнього виробництва, що дає змогу швидко сконцентрувати кошти та потужності на найвигіднішій промисловій продукції, яка користується попитом на внутрішньому та світових ринках, і в результаті посилити ринкові позиції.

Однак, більшими перевагами характеризуються ПФО, побудовані за міжгалузевим принципом. Формування міжгалузевих ПФО, які об'єднують добувні, переробні підприємства та підприємства інфраструктури, а також фінансові інститути і проводять скоординовану політику на міжгалузовому рівні, сприятимуть здешевленню кінцевої продукції, розширенню ринків збуту, стабілізації виробничих процесів.

Варто зазначити, що ПФО за кордоном, особливо у США та країнах Європи часто не мають жодних чітко окреслених організаційних меж, обов'язкових форм та державної реєстрації. Певна обмежувальна державна регламентація існує для національних холдингових компаній (наприклад, Італія), відсутня стандартизація принципів, за якими виникають ПФО як у галузі спеціалізації, так і у виробничій та географічній диверсифікації. Унаслідок чого існують багатогалузеві, спеціалізовані за деякими галузями, регіональні, національні та багатонаціональні ПФО. Головним чинником їхнього функціонування є можливість одержати додаткову вигоду від консолідації капіталів та розширення сфери їхнього впливу. Для таких ПФО характерною особливістю є відсутність будь-якої формально закріпленої організаційної структури. Такими є, наприклад, створені на основі горизонтальної міжгалузевої інтеграції найбільших банків і промислових концернів у Німеччині: група на чолі з "Deutsche Bank", ядром якої є концерни "Siemens", "Bosch", "Daimler-Benz", "Tissot", а також група, очолювана "Dresdner Bank", до складу якої входять концерни "Hochtief", "Krupp", "Grundig" [1].

Частка міжгалузевих об'єднань в Україні становить 20 %, а внутрігалузевих – 80 %, а у високорозвинутих країнах таке співвідношення: 70 % – міжгалузевих, та 30 % – внутрігалузевих, які являють собою замкнений науково-технологічний ланцюг із проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, проектування, розроблення й виробництва певної продукції (наприклад: металургійна та хімічна галузі).

Як свідчить світовий досвід, ПФО функціонують досить успішно в умовах ринкових відносин, а чим значиміше для економіки країни виробництво, тим більш життєво необхідним є утворення навколо нього конгломерату з фінансових і комерційних структур. За даними ООН, близько 40 найбільших фінансово-промислових об'єднань контролюють половину промислового виробництва і зовнішньоторговельних операцій у світі. У західних країнах значні за обсягом інвестиційні проекти реалізуються переважно через ПФО [2].

В розвинутих країнах такі структури займають головні позиції в більшості галузей економіки. Так основу економіки Японії становлять шість провідних фінансово-промислових груп – "Міцубісі", "Міцуй", "Сутімото", "Санва", "Фуе", "Дай-іте-канге". Підприємства, які входять в їх склад, забезпечують більше половини загальних продаж в ряді важливіших галузей промисловості. Торгові фірми, які входять у склад цих груп, здійснюють більше половини експортно-імпортних операцій, а їх доля в імпорті окремих, в основному наукомістких товарів, досягає 90 %. Комерційні і трастові банки цих груп контролюють близько 40 % загального капіталу банків, страховим компаніям належить 53-57 % всього страхового капіталу.

Найбільшими з південнокорейських фінансово промислових груп є такі всесвітньо відомі фірми, як "Самсунг", "Деу", "Хенуе", "LG". Починаючи з 1975 р. південнокорейський уряд на базі найбільших ПФО створив 13 універсальних торгових компаній. Ці компанії стали важливішими експортерами продукції підприємницького капіталу, а їх вплив на економічний розвиток Південної Кореї, на динаміку її зовнішньоекономічних зв'язків значно збільшився в середині 80-х рр. Вже тоді 11 провідних південнокорейських корпорацій володіли приблизно 40 % статутного капіталу п'яти найбільших банків країни. Подібну ситуацію можливо спостерігати і в економіці інших країн – США, Німеччині, Італії, Франції.

Як свідчить світовий досвід, джерело стратегічних переваг для учасників об'єднань – це конкурентні переваги, значною мірою в сфері технологічного розвитку, забезпечення ресурсами.

Трансформація економічної системи до ринкової моделі господарювання зумовила появу нових організаційних форм функціонування виробництва та принципово нових для української економіки механізмів взаємодії промислових підприємств та фінансових установ. Процес структурних перетворень економіки пов'язаний з формуванням багатогалузевих компаній, асоціацій, холдингів, фінансово-промислових груп, концернів, корпорацій, синдикатів тощо.

Відповідно до Закону України " Про підприємства в Україні " [3] корпорацією визнано "договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників".

Перехідною структурою від корпоративного до групового бізнесу доцільно насамперед назвати концерн, який уже повною мірою є інтегрованою структурою, об'єднанням підприємств, що мають обмежену самостійність, єдине ядро власності та контрольний орган. Терміном концерн часто позна-

чають промислові корпорації, наявність у яких кредитно-фінансових установ досить поширена, хоча вони відіграють підпорядковану роль. На сучасному етапі розвитку економічних відносин концерни здійснюють значний вплив і на розвиток економіки високорозвинутих країн Північної Америки і Західної Європи. Під словом "концерн" тут розуміють об'єднання групи підприємств (дочірніх фірм) навколо одного підприємства (материнської компанії), яка володіє контрольним пакетом акцій цих підприємств.

Одним з видів договірної об'єднання є асоціація. Вона створюється учасниками з метою координації їх діяльності, тобто узгодження дій стосовно визначення цін, освоєння ринків збуту, захисту інтересів своїх членів тощо. Координація не вимагає централізації управління підприємствами – членами асоціації. Саме тому правління асоціації не має права втручатись у виробничу та комерційну діяльність своїх членів. Асоціація являє собою "м'яку" форму централізації зусиль її учасників, для неї характерні: менша централізація управлінських зв'язків порівняно з іншими видами об'єднань; можливість одночасно бути членом кількох асоціацій.

Холдингові компанії – юридичні особи, які є власниками інших юридичних осіб або здійснюють контроль над такими юридичними особами як пов'язані особи. Особливе місце серед інтегрованих корпоративних структур належить синдикату, що зумовлено привабливістю цілей його створення в умовах загострення конкуренції. Синдикат – це об'єднання, що централізує структуру просування товару та послуг на ринки, управління збутом, маркетингові плани в бізнес-плануванні. Іншою формою великих утворень є картель. Це об'єднання незалежних суб'єктів господарювання, що передбачає координацію маркетингової діяльності його учасників на договірній основі.

Власне, з метою запобігання монопольному становищу на ринку таких форм об'єднань, як синдикат, картель, трест, в українському законодавстві вони навіть не згадуються. Консорціум, навпаки, є досить поширеною формою корпоративних структур, в українському законодавстві "консорціум – це тимчасове статутне об'єднання промислового та банківського капіталів для досягнення спільної мети".

Злиття банків і промислових підприємств здійснюється найрізноманітнішими способами і не має закінчених форм. Під впливом концентрації промислового та банківського капіталів, зсувів у співвідношенні сил окремих монополій і держави відбувається розвиток старих та поява нових форм об'єднання банківських і промислових монополій. Особливого значення набувають їх довгострокові взаємовідносини. Організаційним оформленням таких відносин в усьому світі стали промислово-фінансові групи (ПФГ), які покликані забезпечити процес інтеграції промислового та банківського капіталів. Таким чином, ПФГ на основі розроблених стратегій мають змогу здійснювати нагромадження власного й залучення зовнішнього капіталу для реалізації довгострокових та широкомасштабних інвестиційних проектів і програм.

Використання ПФО як форми співробітництва фінансових і промислових установ дає змогу:

- відновити розірвані технологічні зв'язки в промисловості;

- створити фінансовий механізм для розвитку виробництва;
- збільшити стійкість як промислових підприємств, так і банківської коаліції;
- підвищити конкурентоспроможність продукції, що випускається;
- проводити інноваційну діяльність, новітні наукові розроблення, впровадження яких підвищать якість вихідного продукту;
- акумулювати одержані фінансові ресурси тільки в банку ПФО, запобігши їхньому розпиленню по інших кредитних установах, що дасть змогу організувати їхню роботу винятково в інтересах цільових програм;
- усім членам ПФО, включаючи банки, одержувати додатковий прибуток від реалізації продукції;
- використовувати механізм внутрішніх цін і тим самим уникати багаторазового оподаткування;
- мати консолідований баланс, що при такому об'єднанні може досягти значних розмірів, що в багато разів полегшить як одержання іноземних інвестицій, так і великих кредитів;
- зменшити трансакційні, технологічні й інформаційні витрати;
- виступати на ринку в двох ролях – як самостійна компанія і як ПФО, що дасть додаткові можливості для одержання замовлень і реалізації продукції;
- використовувати інтегральний імідж процвітаючих компаній для одержання додаткової переваги не тільки на вітчизняному, але і на світовому ринку.

Промислово-фінансова інтеграція сприяє встановленню стійких коопераційних зв'язків між підприємствами. Внаслідок вдосконалення економічного механізму ПФО стало можливим зменшити потреби в обігових коштах підприємств (шляхом створення вексельного центру всередині групи), знизити собівартість і ціни на продукцію на внутрішньому ринку, сконцентрувати тимчасово вільні кошти з метою ліквідації неплатежів і запуску швидкодоступних проектів, залучити інвестиції за рахунок власних коштів учасників, емісії цінних паперів, кредитних ресурсів і коштів державної підтримки.

Особливе значення державна підтримка матиме для створення ПФО у регіонах з метою інтенсифікації розвитку економіки на місцях. У цьому істотну роль мають відіграти місцеві органи самоврядування, які можуть відпрацювати додаткові заходи щодо підтримки учасників ПФО, зокрема: надання податкових кредитів з метою реінвестування в межах ПФО; пільгові умови оренди або передача на умовах безоплатності в тимчасове користування майна, яке перебуває у комунальній власності.

Сьогодні вже можливо визначити пріоритетні сфери, які мають необхідні передумови створення ПФО, мова йде про енергетичну, авіаційну, металургійну, хімічну, видобувну промисловість. У зв'язку з цим у перспективі потрібно поглибити наукові дослідження щодо вирішення ряду проблем:

- стратегії формування національної активної зовнішньої політики;
- визначити пріоритетні напрями структурування ряду підприємств з метою перетворення їх у потужні промислово-фінансові об'єднання, які матимуть змогу конкурувати з міжнародними аналогами.

Україні потрібні міцні ПФО, (причому у всіх галузях економіки: створені в ході земельних реформ великі підприємства стали одним з основних чинників зростання в аграрному секторі України; практикою зумовлена необхідність виникнення ПФО в шахтно-транспортно-енергетичній сфері, мета-

лургії, машинобудуванні, оборонній та хімічній промисловості), які б розвивалися не на тіньовій, а на узаконеній економічній основі, і ми тільки виграємо, від того, що створимо відповідні умови для їх утвердження.

Література

1. Исаев И. Стратегия развития финансового-промышленных групп. – 1995. – 246 с.
 2. Економіка та організація діяльності об'єднань підприємств: Навч. посібник/ Під заг. ред. Л.М. Чепурди. – К.: ВД "Професіонал", 2005. – 464 с.
 3. Закон України "Про промислово-фінансові групи в Україні" від 21.11.95 № 437/95-ВР.
-

УДК 336.71

*Магістр Е. Смик – Вища школа господарча в Перемишлі,
Польща*

ВИКОРИСТАННЯ ФАКТОРИНГУ У ФІНАНСУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто економічну сутність і види факторингу. Проаналізовано переваги фінансування господарської діяльності на засадах факторингу порівняно зі застосуванням банківських кредитів. Встановлено чинники, що впливають на рішення про доцільність використання факторингу.

Ключові слова: факторинг, фінансування, кредит, банк, оплата.

Master's Degree E. Smyk – High school economic in Peremyshl, Poland

Use of factoring in the financing of economic activities

The economic essence and kinds of factoring are considered. The advantages of factoring-based financing of economic activities over bank drawing up are analyzed. The factors influencing the decision on expediency of factoring use are established.

Keywords: factoring, financing, credit, bank, payment.

Поряд зі зміною економічного устрою в постсоціалістичних країнах і динамічним розвитком торговельних відносин, важливого значення в економічному житті почав набувати обіг кредитами.

Значну роль в економічному обігу мають кредити, які надаються у сфері продажу товарів і послуг. З кожним кредитуванням, особливо з кредитами, які утворилися в економічному обігу, пов'язаний певний ризик. Його можна поділити на ризик, що виникає з юридичного боку (пов'язаний з формулюванням зобов'язань, процедурою їх виконання, вимогами і т.п.), та економічний ризик. Можемо виділити 3 види економічного ризику: макроекономічний (економічна ситуація в країні, рівень інфляції, рівень відсотків, кон'юнктура); мікроекономічний (ситуація в даній економічній сфері, підгалузі, мікрорегіоні); внутрішньоекономічний (ситуація у самій фірмі, її відносини з партнерами).

На перші два види економічного ризику підприємство має мінімальний вплив, в той час, як рівень внутрішньоекономічного ризику залежить значною мірою від самого підприємства і його контрагентів. З контрагентами пов'язана основна небезпека, що вони не виконають своїх зобов'язань, зокрема не заплатять за отримані товари або послуги. Підприємство повинно, зви-